

ПОНАД 40 МОДЕЛЕЙ ВИШИВКИ БІЛИХ
ТА ПИСАНИХ СОРОЧОК

ВІЗИТІВКОЮ ЦЬОГО ВИДАННЯ Є ЧАРІВНІ БІЛІ ТА ЧОРНІ ПИСАНІ СОРОЧКИ З РІЗНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ, ЦІКАВІ Й САМОБУТНІ ЗА ТИПАМИ КРОЇВ, КОЛОРИСТИКОЮ ВИШИВКИ, ЇЇ КОМПОНУВАННЯМ І ТЕХНОЛОГІЯМИ ВИКОНАННЯ.

«ВІДКРИТЕ ВІКОНЦЕ», «ЗОРЯНИЙ ХРЕСТ», «КРИВУЛЬКА», «ХВИЛЬКА», КОСІ ХРЕСТИ, ВОДЯНИЙ КЛЮЧ («ГЕСИК»), «КОЛОДКИ», «БАРАНЯЧІ РОГИ», ЗІРКОВІ «КВІТИ» І «ДВОЛИСНИКИ», «РІЖКАТІ» ТРИКУТНИЧКИ – ВІДТВОРЮЙТЕ КРАЩІ ВЗІРЦІ ОРНАМЕНТІВ ВИШИВАНИХ ШЕДЕВРІВ ІЗ МУЗЕЙНИХ І ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЙ.

У ВИДАННІ ПОДАНО ІНФОРМАЦІЮ ПРО ТИПИ КРОЮ, ВИДИ КОМПОЗИЦІЙ, ОРНАМЕНТІВ ТА МОТИВІВ ВИШИВКИ БІЛИХ СОРОЧОК І ХУДОЖНЬО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧОРНИХ ПИСАНИХ ВИШИВАНОК. ПРЕДСТАВЛЕНО ДВАДЦЯТЬ П'ЯТЬ МОДЕЛЕЙ СОРОЧОК З БІЛОЮ ВИШИВКОЮ І ДВАДЦЯТЬ ВИДІВ ЧОРНИХ ПИСАНИХ ВИШИВАНОК. КОЖНА СХЕМА ВИШИВКИ СУПРОВОДЖУЄТЬСЯ ПЕРЕЛІКОМ ВИКОРИСТАНИХ ШВІВ. КНИЖКА СТАНЕ В ПРИГОДІ ВИШИВАЛЬНИЦЯМ ІЗ РІЗНИМИ РІВНЯМИ ПІДГОТОВКИ – І ПОЧАТКІВЦЯМ, І ДОСВІДЧЕНИМ МАЙСТРИНЯМ.

BOOKCLUB.UA

ISBN 978-617-12-8593-4

9 786171 285934

ЛІДІЯ БЕБЕШКО

ВИШИВАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ

ЛІДІЯ БЕБЕШКО

ВИШИВАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ

БІЛІ ТА ПИСАНІ СОРОЧКИ

ЛІДІЯ БЕБЕШКО

ВИШИВАЛЬНІ
ТРАДИЦІЇ
УКРАЇНИ

БІЛІ ТА ПИСАНІ СОРОЧКИ

ХАРКІВ КЛУБ
СІМЕЙНОГО
2021 ДОЗВІЛЛЯ

УДК 746.3
Б35

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати
в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

В оформленні обкладинки використано фото *Анастасії Фоміної*

Дизайнер обкладинки *Анастасія Попова*

Популярне видання

БЕБЕШКО Лідія

Вишивальні традиції України: білі та писані сорочки

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. М. Шелест*
Редактор *М. Г. Беднік*
Художній редактор *А. О. Попова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Т. В. Немировська*

Підписано до друку 18.02.2021.
Формат 70x100/16. Друк офсетний.
Гарнітура «Waldorf TL Pro». Ум. друк. арк. 12,9
Наклад 3000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у АТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61052, м. Харків, вул. Різдяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

ISBN 978-617-12-8593-4

© Бебешко Л. М., 2021
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»,
видання українською мовою, 2021
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»,
художнє оформлення, 2021

Світлій пам'яті мого Сина Андрія Бебешка присвячую свою працю

ВІД АВТОРКИ

Вітаю вас, шановні читачі! Вашій увазі пропонується третя книжка циклу «Україна вишивана», присвячена давнім вишивальним традиціям України, зокрема виготовленню білих і чорних писаних сорочок. Відповідно вона складається з двох частин, у яких подано графічні моделі композицій, орнаментів і мотивів сорочкової вишивки рахунковими технологіями, тобто схеми для практичного використання. І це є основним змістом видання та його головною цінністю. У книзі вперше опубліковано схеми трьох видів — принципів (блок-схеми), вже знайомі вам з попередніх видань спрощено-універсальні та пошовні — детальні схеми з відтворенням стібків вишивки на полотні, розроблені за кращими колекційними взірцями чоловічих та жіночих сорочок з різних етнорегіонів України. Схеми супроводжуються необхідною для роботи інформацією — переліком використаних швів та вказівками стосовно додаткових до білого і чорного кольорів ниток. З двадцяти п'яти наведених у книзі моделей білої вишивки п'ятнадцять будуть для вас абсолютно новими — вони оприлюднюються вперше. Аналогічно з двадцяти видів композицій та орнаментів чорних писаних сорочок новими є шість.

У пояснювальних текстах до кожної частини подано відомості про особливості крою, види композицій, орнаментів і мотивів вишивки традиційних народних сорочок — білих та чорних писаних. Перша частина доповнена методичною інформацією про особливості детальних схем, умовності та спрощення на них, види задіяних швів та їхнє графічне зображення тощо. Уперше винесено інформацію про спільні автентичні елементи та мотиви орнаментів білої вишивки, які засвідчують хронологічну синхронність розвитку цього виду художніх ремесел на всіх теренах України принаймні впродовж останніх двохсот років та ментальну спорідненість її талановитого народу.

Слід зазначити, що формат видання зумовлює способи подачі графічних матеріалів, дещо відмінні від попередніх. Вони мінімалістичні й розраховані на те, що українські майстрині, як завше, задіють свій неабиякий інтелект, винахідливість, просторову уяву, вміння додумувати й доповнювати, компоновати й перекомпоновувати. Отже, ця книга призначена насамперед для вас, мої талановиті колежанки та колеги! І я сподіваюсь, що вона буде корисною для вишивальниць і вишивальників з різними ступенями технологічної підготовки — від початківців до мистців елітарного класу. Матеріали цього видання допоможуть вам відтворювати кращі взірці традиційної народної вишивки і створювати нові авторські вишивані дивотвори. Натхнення й наснаги всім для творення української вишиваної краси!

Щиро дякую за постійну технічну підтримку і консультативну допомогу під час роботи над цією та попередніми книжками нашим спільним друзям — Валерію Дякону та Антоніні Діхтяренко.

З повагою до всіх, Лідія Бебешко

БІЛІ СОРОЧКИ УКРАЇНИ

Білими (вишитими білим по білому, шитими біллю) називаємо традиційні народні сорочки, виготовлені з небіленого чи біленого полотна або фабричних тканин, вишитих нитками/пряжею в тон тканини (сировими, заплоччю), білими (гарусом, муліне) або їхнім поєднанням. Сорочки, вишиті білими нитками по небіленому домотканому полотну, мали регіональні назви «шиті інеем», «шиті «морозом». Білі вишиті сорочки вважаються найдавнішими, а їхнє зародження відносять до часів Середньовіччя. Біла вишивка на жіночих і чоловічих сорочках була поширеною практично в усіх етнорегіонах України — від півночі до півдня, від сходу й до заходу. Вона представлена стародавніми колекційними артефактами з Чернігівщини, Сумщини, Полтавщини, Харківщини, Луганщини, Запорізької та Дніпропетровської областей, Київщини, Черкащини, Східного Поділля, з Рівненського та Житомирського Полісся, Покуття, Буковини, Закарпаття, частково Західного Поділля та Львівщини. Біле шиття України розвивалось синхронно з подібними європейськими вишивальними тенденціями й водночас формувалось як самобутній, питомо український напрям. Останнє стосується насамперед естетичної форми (видів вишиваних мотивів, орнаментів, композицій), топології вишивки на виробах (розміщення її на деталях крою сорочки) та цілої низки технологічних особливостей.

Деякі народознавці свідчать, що раніше білі сорочки вважалися буденними або «пісними» (такими, що носилися під час релігійних постів) і побутовали тільки в середовищі простого люду, здебільшого серед сільського населення. Цілком можливо. Тим паче що вони зручні в експлуатації, можуть часто й легко пратися без ризику втрати кольору вишивки і мають багато інших переваг. Але з часом мистецтво білого шиття значно збагатилось новими художньо-технологічними елементами, набуло елітарного статусу і стало одним з найулюбленіших. І нині сорочки, вишиті білим по білому, вважаються найвишуканішими та найелегантнішими.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ТИПИ КРОЮ БІЛИХ СОРОЧОК

Жіночі білі сорочки різних етнорегіонів дещо відмінні за типами крою і топологією вишивки на його деталях й водночас мають багато спільних ознак та практично не відрізняються від сорочок, вишитих іншими технологіями. Станок кроївся у дві-три пілки полотна, вертикальні з'єднувальні шви між якими розміщувались симетрично або асиметрично відносно серединної вертикалі виробу. Вони були і додільними (переважно), і з підточкою (підтичкою), і короткими.

Майже по всій Україні домінують жіночі сорочки, рукави яких кроєні з відрізною уставкою (плічком), що пришивається до нарукавної пілки без призбирування або з призбируванням — рясуванням останньої по всій довжині плічка чи під його центральною ділянкою. На Житомирщині активно використовувався прийом призбирування нарукавної пілки «картками» — рівномірно розміщеними під уставкою ділянками рясованого закріпками полотна у вигляді квадратів чи прямокутників. Подекуди зустрічається таке рясування і в інших областях, але для них воно не стало традиційним. Зшивались уставка з нарукавною пілкою внакладку вистігом (пізніше дворянним машинним швом) чи ручним змережуванням — різного виду однорядними петлевими («черв'ячком») чи кількарядовими мереживними розшивками, іноді виконаними з додаванням кольорових ниток. Практикувався і такий спосіб з'єднання деталей рукава, як потаємний шов, часто замаскований з лиця нашитим стрічковим орнаментом. Зібраний рукав з'єднувався з деталями станка (пілочкою та спинкою) як по основі останніх (вздовж), так і по пітканню (впоперек), а також по діагональних згинах плечової частини цих деталей (Лівобережна Україна, Житомирщина). На Східному Поділлі застосовувались переважно рукави уставкового типу — з невідрізним плічком, розміщеним відносно серединної вертикалі нарукавної пілки симетрично або асиметрично, тобто зміщеним до спинки чи переду (пілочки). Такі рукави пришивались вздовж деталей станка, по його основі. У цьому ж етнорегіоні були поширеними білі сорочки, кроєні «до гестки». На Буковині та Західному Поділлі побутували жіночі сорочки, кроєні «у перекидку» («хлоп'янки»), а також сорочки з рукавами симетричного уставкового типу чи з уставкою, що з'єднувалась зі станком по основі пілочки та спинки.

Вишивка білих жіночих сорочок розміщувалась переважно на рукавах і подолі, погруддя й пазушка залишались чистими. Вузькі манжетки-планки й такі самі комірці прикрашались-закріплювались тільки вистігом, іноді з вузьким кольоровим орнаментом — «бігунцем» («кривулькою»). Виняток становлять сорочки-«хлоп'янки» (Буковина, Західне Поділля), на яких вишивались погрудки — поздовжні орнаменти спереду — та пазушка довкола розрізу-розпірки. А також жіночі сорочки із Житомирщини, які оздоблювались на пазусі вздовж розпірки доволі широкою й довгою розрізною вишитою манишкою.

Високі коміри-стійки, відкладні (відлогі) коміри та високі манжети були традиційними для Полісся й Східного Поділля. Викінчення низу рукавів воланом (народні назви «бриликом», «фанариком») з нашивним манжетом-планкою або манжетом-збиранкою є регіональною традицією Східного Поділля.

Чоловічі сорочки, вишиті біллю, за типами кроїв теж практично не відрізнялись від інших. Найдавніші сорочки шиті «у перекидку» (суцільнокроєний станок: пілочка і спинка — один плат полотна) або з прямими плечовими швами. У деяких регіонах пілочка і спинка вшивались у подвійну гестку (Східне Поділля, Черкащина, Полтавщина, Полісся) з призбируванням — рясуванням на погрудках і на центральній ділянці спинки. Між пілочкою і спинкою за потреби вшивалися бічні клини з ластками або клинці-«олівчики» прямокутної чи трапецевидної форми. Рукави кроїлись прямими, низ рукавів або вшивався у манжет, нерідко дуже високий і багато оздоблений (Східне Поділля), або закінчувався підрубленим зрізом, як з вишивкою над ним, так і без неї. Рукави пришивались до деталей станка впоперек, на сорочках, виготовлених у ХХ ст., уже присутній лекальний крій окату рукавів.

Чимало білих чоловічих сорочок мають широку і довгу нашивну манишку (Полтавщина, Східне Поділля, Київщина), суцільно заповнену вишитою композицією, та зміщений відносно серединної вертикалі (під лівий край манишки) розріз-розпірку. Решта виготовлені з розрізом по центральній вертикалі пілочки та вишитими обіч нього по висоті композиціями (орнаментами) на самій пілочці чи на нашивних планках (розрізній манишці). Виріз горловини чоловічих сорочок або вшивався у середньої висоти коміри-стійку, або залишався вільним з підгином, рубцьованим гарними декоративними швами.

Варто зазначити, що серед білих колекційних сорочок для чоловіків зустрічаються підліткові й парубочі, вони атрибутовані та впізнані за розмірами. Такі «хлопчачі» сорочки кроїлись і оздоблювались вишивкою за зразком дорослих. Натомість білих сорочок для дівчаток підліткового віку майже не спостерігається. Дівочі ж переважно не вирізняються з-поміж всіх жіночих жодними відмінностями. Подеколи вказуються як суто дівочі білі сорочки, оздоблені скромними орнаментами та мотивами невеликих розмірів. Але це не є правилом, оскільки атрибутовані як весільні (шлюбні) чи святкові дівочі сорочки часом мають дуже широкі рукави, багато і щедро зашиті, з мотивами великих розмірів і масивними орнаментами.

КОМПОЗИЦІЇ, ОРНАМЕНТИ, МОТИВИ БІЛОЇ ВИШИВКИ

Композиція нарукавної вишивки жіночих сорочок — основної їхньої окраси — переважно була тричастною й утворювалась горизонтально орієнтованими групами орнаментів на уставці й нарукавній пілці під нею (уставкова й підуставкова композиції) та власне нарукавною (підплечовою) частиною орнаментів і мотивів. Останні розміщувались у вигляді вертикальних, діагональних чи горизонтальних смуг, укладались у квадратно-діагональні решітки, заповнені певними мотивами, або структурувались у вигляді площинного орнаменту з розрізнених мотивів, розміщених у шаховому порядку тощо.

Орнаменти білої вишивки, неперервні (переважно) та дискретні (такі, що утворюються роз'єднаними конструктивними елементами), зумовлюються формою мотивів та їхнім взаємним розміщенням. Найдавнішими вважаються такі мотиви, які окреслюються правильними геометричними фігурами (трикутниками, квадратами, ромбами, прямокутниками й паралелограмами, шести- та восьмикутниками тощо) і вишиваються поверхневими вертикальними, горизонтальними, діагональними чи скісними стібками за ліком ниток полотна без руйнування його структури, тобто настилуванням. Вони досить різноманітні у межах країни й традиційні в окремих районах та осередках, у кожному з яких побутовали свої улюблені, технологічно й естетично відпрацьовані художні форми.

Водночас на колекційних сорочках — як чоловічих, так і жіночих — практично з усіх етнорегіонів України зустрічається один, ймовірно, найархаїчніший мотив, який є спільним і об'єднувчим. Він досить простий за структурою, його форма довершено лаконічна, правильна, ідеальна як для компоновання в орнаменти, так і для подальшої трансформації — перетворення в більш розвинені, естетично привабливі різновиди. Цей мотив-ідеограму можна назвати «Відкритим віконцем» («Вікном у Всесвіт»), можна традиційно розглядати як «Засіяне поле» і можна розуміти як «Відкритий лист» («Послання»). Його народна назва достеменно невідома, у науковому дискурсі він не зафіксований і не акцентований. Принаймні я відомостей про це не маю. Він окреслюється діагонально орієнтованим квадратом з прямокутними вирізами на середині кожної зі сторін. Структурно формується чотирма дотичними рівнобедреними трикутниками з трішки зрізаними при основі кутами. Квадратна площа всередині заповнюється чотирма однаковими елементами — модулями шва виколування квадратного або (рідше) круглого окреслення (рис. 1). Трикутники вишиваються переважно тринадцятьма горизонтальними/вертикальними стібками прямої рахункової гладі (настилуванням) зі змінною величиною стібків від 3 до 9 ниток набору полотна (базовий мотив першого виду). На Покутті, подекуди й на Полтавщині, кількість стібків у наборі трикутничків може бути меншою — одинадцять чи навіть дев'ять (базовий мотив другого виду, зменшений).

Внутрішнє квадратне поле, утворене трикутниками першого виду, заповнювалось чотирма дотичними модулями шва виколювання (переважно квадратного зовнішнього окреслення, розмірами 6×6 ниток) способом повного набору стібків (через 1 нитку) чи розрідженим (через 2, подеколи й через 3 нитки). За кожним стібком набору нитка злегка зтягувалась для формування розширеного центрального отвору — «вічка».

Внутрішню площу, утворену трикутничками другого виду, тобто менших розмірів, заповнювали двома способами: або чотирма однаковими модулями шва «виколювання» розмірами 6×6 ниток, які шилися із взаємним накладанням-перекриттям на 2 нитки, або ж чотирма дотичними модулями шва «довбане» («різане») розмірами 5×5 ниток (рис. 1, 2). Перший спосіб можна назвати виколюванням зі зміщеними центрами або швом «мережане» (на Покутті), варіанти міжцентрових стібків наведені на рис. 2.

Базові мотиви «Відкрите віконце» першого і другого видів використовувались як самодостатні конструктивні елементи для формотворення стрічкових і площинних орнаментів, вони вишивались упритул («пакувались») діагональними сторонами, замошуючи площину й обрізались на різну висоту (рис. 3—7). Із них формувалися діагональні стрічки, які укладались у вигляді гостроверхих чи зрізаних зигзагів та рамкових діагональних квадратів і решіток. На Покутті подібними діагональними стрічками зашивалася підплечова частина нарукавної пілки (рис. 7). Для надання таким білим орнаментам рельєфності, виразності й естетичної привабливості окремі базові мотиви та їхні групи («пакети» трикутні й квадратні) розмежовувались діагональними проходами напівпрозорих швів, таких як протяганка по скісній, зерновий вивід (одно-, дво- чи трирядний) з подвійним обвиванням прутиків та чисниць, однопрохідний та двопрохідний курячий брід, курячий брід з перехватами прутиків та чисниць (зерновий вивід з вивороту), «мережане», «довбане», а також «атласники» стрічками гладьового настилування тощо.

Базовий мотив «Відкрите віконце» доповнювали чотирма модулями шва виколювання (переважно кругового — «солов'їні вічка»), розміщеними симетрично відносно діагональних осей контуру, та конструктивами другого поширеного в більшості регіонів України мотиву, а саме — паралелограмами зі зрізаними гострими кутами («листочками», «пелюстками» (рис. 1, 2)). Спареними «листочками» («дволисниками») та чотирипелюстковими групами («квітка у профіль», «квітка-крин») прикрашали вершини базового мотиву, таким чином модифікуючи суто абстрактну квадратну форму в стилізовану рослинну. Ще одним варіантом модифікації базового мотиву «Відкрите віконце» було симетричне доповнення контуру ззовні чотирма парами трикутничків (на рис. 1 внизу праворуч), яке перетворювало його у «Зоряний хрест» («Хрестову зірку» чи «Восьмипроменеву зірку»).

Зазначеними видами модифікованих мотивів вишивали підплечовий орнамент, розміщуючи їх по нарукавній пілці у шаховому порядку, заповнювали середини рамкових квадратів неперервних стрічкових орнаментів (установкових і підстановкових) та ґратки площинних діагональних решіток, ними як «квітами»

прикрашали складні й розлогі композиції стилізованих рослинних форм. Такі композиції, різноманітні й естетично привабливі, були традиційними для багатьох регіонів і локальних осередків Центральної, Слобідської подекуди і Східної України. У розділі пошовних схем подаються лише деякі композиції, найцікавіші та найгарніші, на нашу думку, розміри рапортів яких співмірні з розмірами сторінок цієї книжки.

Подальше художньо-технологічне збагачення орнаментів і композицій, сформованих базовим мотивом «Відкрите віконце», відбувалось за рахунок їх доповнення елементами, шитими лиштвою з вирізуванням, а також включення таких мотивів поверхневого гладьового шиття у структуру композицій, виконаних вирізуванням, як додаткових елементів. Взірєць однієї з улюблених і традиційних для кількох регіонів України композицій, утвореної діагональними стрічковими орнаментами з базового мотиву «Відкрите віконце» та шитими лиштвою з вирізуванням на паритетних засадах, подано далі у вигляді контурної (принципової) схеми на рис. 8. Подібні композиції настільки масивні за площею та розмірами структурних елементів, що представити їх детально у форматі цього видання неможливо, але досвідчені майстрині за наведеною схемою та роз'ясненнями зможуть її відтворити у матеріалах без будь-яких проблем.

Варто зазначити, що згаданий напрям білого шиття — шиття лиштвою з вирізуванням — з'явився значно пізніше чистого гладьового, а можливість його активного поширення була зумовлена, зокрема, розвитком інструментальної бази для цього виду ремісництва. Мотиви та орнаменти вишивки вирізуванням відпрацьовані досить ретельно, вони традиційні для всіх етнорегіонів, де використовуються. Їхня форма і технології виконання різняться лише деякими особливостями — способами заповнення чи не заповнення кутів контурної обшивки мотивів та перехресть прутиків із чисницями всередині них, величиною і способами розшивок вічок вирізування тощо. Далі наводяться пошовні та принципові схеми мотивів, орнаментів, композицій білої вишивки з ідеограмою «Відкрите віконце» (рис. 1—8) та принципові схеми традиційних мотивів і орнаментів вишивки лиштвою з вирізуванням (рис. 9—11) і пояснення до кожної з них.

Рис. 1. Базовий орнаментальний мотив «Відкрите віконце» першого виду (вгорі ліворуч) та його модифікації (довкола) з чотирма модулями шва кругового виколювання («слов'їні вічка») біля вирізів контуру і чотирма іншими конструктивними елементами біля вершин: 1) діагональними квадратами («ягідками», «пуп'янками»); 2) двома паралелограмами («дволисниками», «квітковими бутонами»); 3) чотирма паралелограмами («квітками у профіль», «квітками-кринами»).

Унизу ліворуч та по діагоналі праворуч — види складних «пакетних» мотивів, утворених чотирма дотичними базовими та їхніми елементами й обрамлених діагональними швами зернового виводу (вгорі праворуч) та курячого броду з перехватами чисниць і прутиків (внизу ліворуч).

Внизу праворуч — варіант трансформування базового мотиву «Відкрите віконце» в ідеограму «Зоряний хрест» (або «Хрестова зірка») шляхом додавання чотирьох пар трикутничків і восьми модулів шва виколювання.

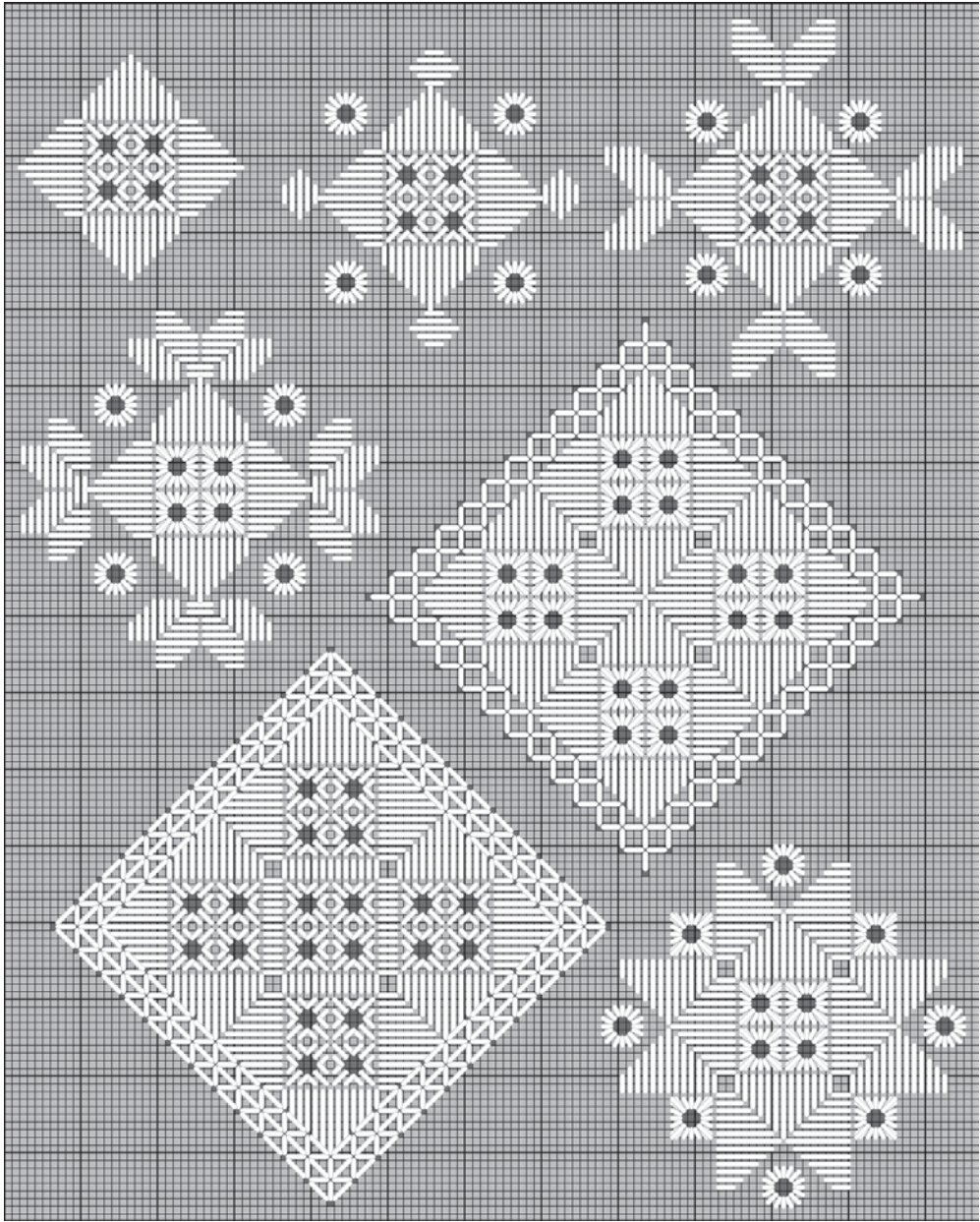

Рис. 1

Рис. 2. Угорі ліворуч — складний «пакетний» мотив, утворений чотирма базовими другого виду, розмежованими діагональними стрічками «мережаного» і заповненими чотирма модулями шва виколювання зі зміщеними центрами. Зовнішнє обрамлення виконано курячим бродом із перехватами чисниць і прутиків. Ліворуч обіч нього, угорі та внизу — варіанти модулів для заповнення середини базових мотивів.

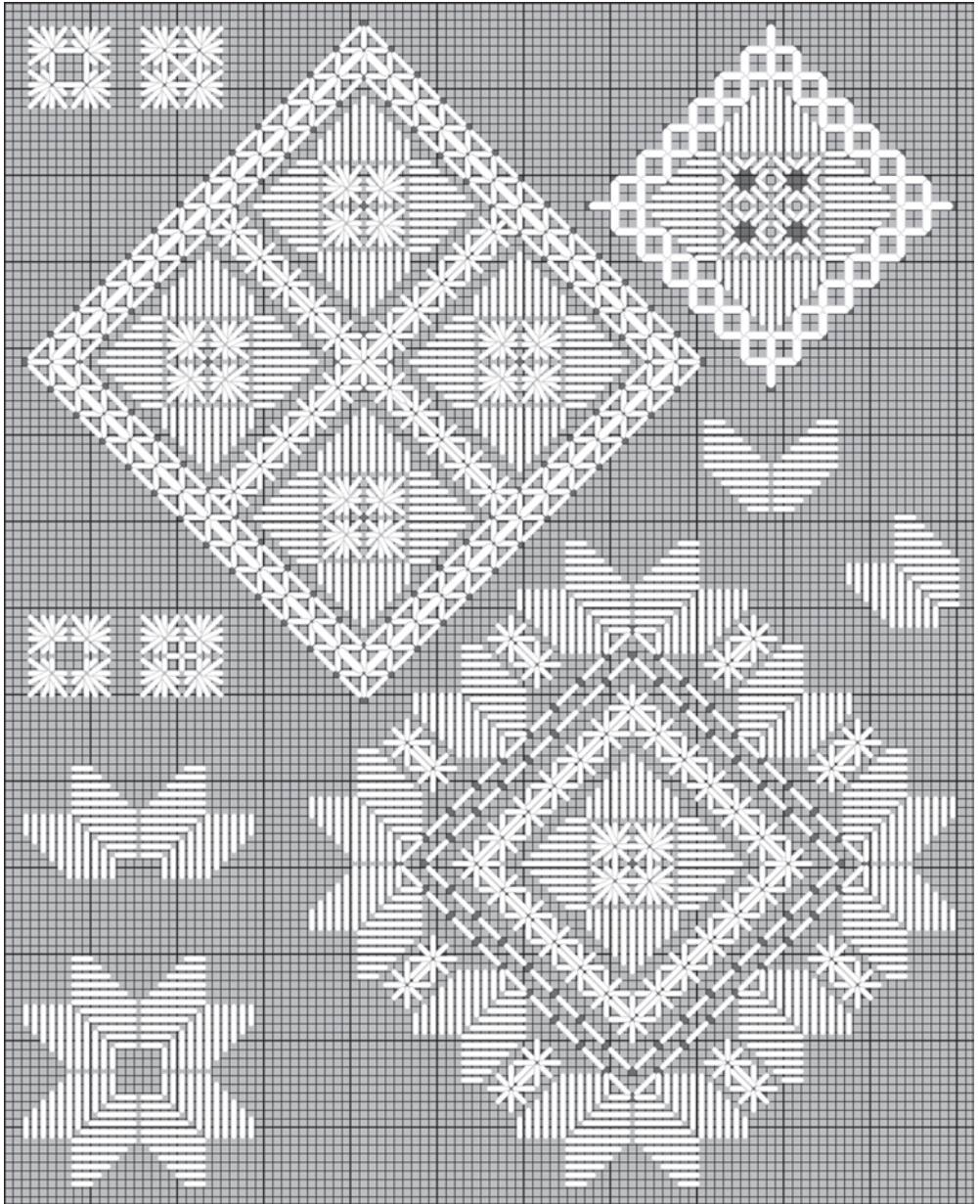

Рис. 2

Угорі праворуч базовий мотив першого виду, окреслений зерновим виводом із подвійним обвиванням чисниць і прутиків. Під ним і внизу ліворуч графеми, які утворюються конструктивним елементом «листочок» (паралелограм) — від «дволисника» до «квітки у профіль» та повної «квітки» («ружі»). Внизу праворуч — складний мотив, утворений базовим мотивом «Відкрите вікно» другого виду з дворядним обрамленням контуру, оздоблений сукупністю

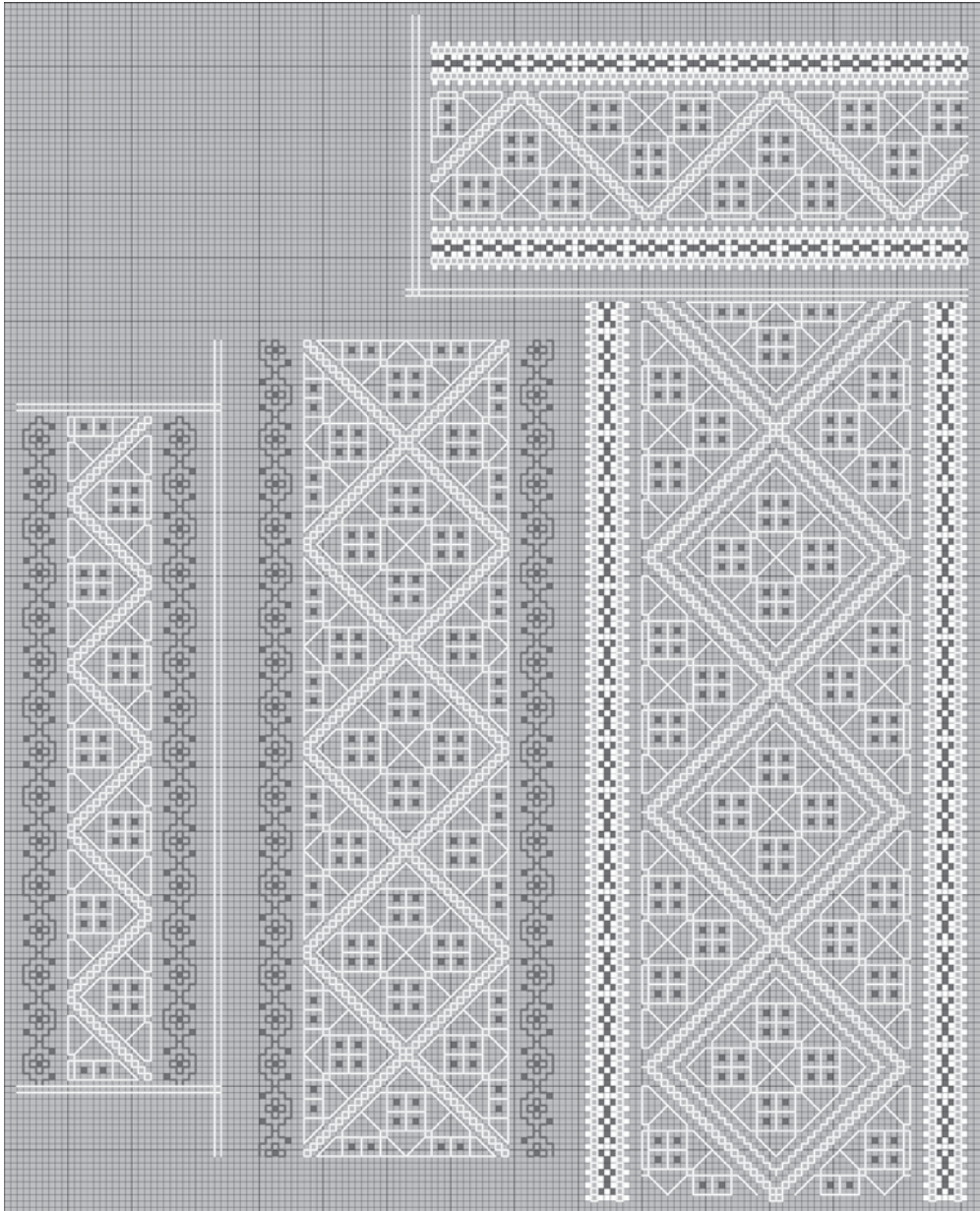

Рис. 3

конструктивних елементів — «дволисником» і «квіткою у профіль» та фрагментами шва «мережане».

Рис. 3. Варіанти композицій нарукавної вишивки, утворених стрічковими орнаментами різної висоти, сформованими з «пакетних» мотивів «Відкрите віконце», розмежованими діагональними проходками. Перша, із жіночої сорочки з Чернігівщини (ліворуч, розміщення на виробі горизонтальне), доповнена

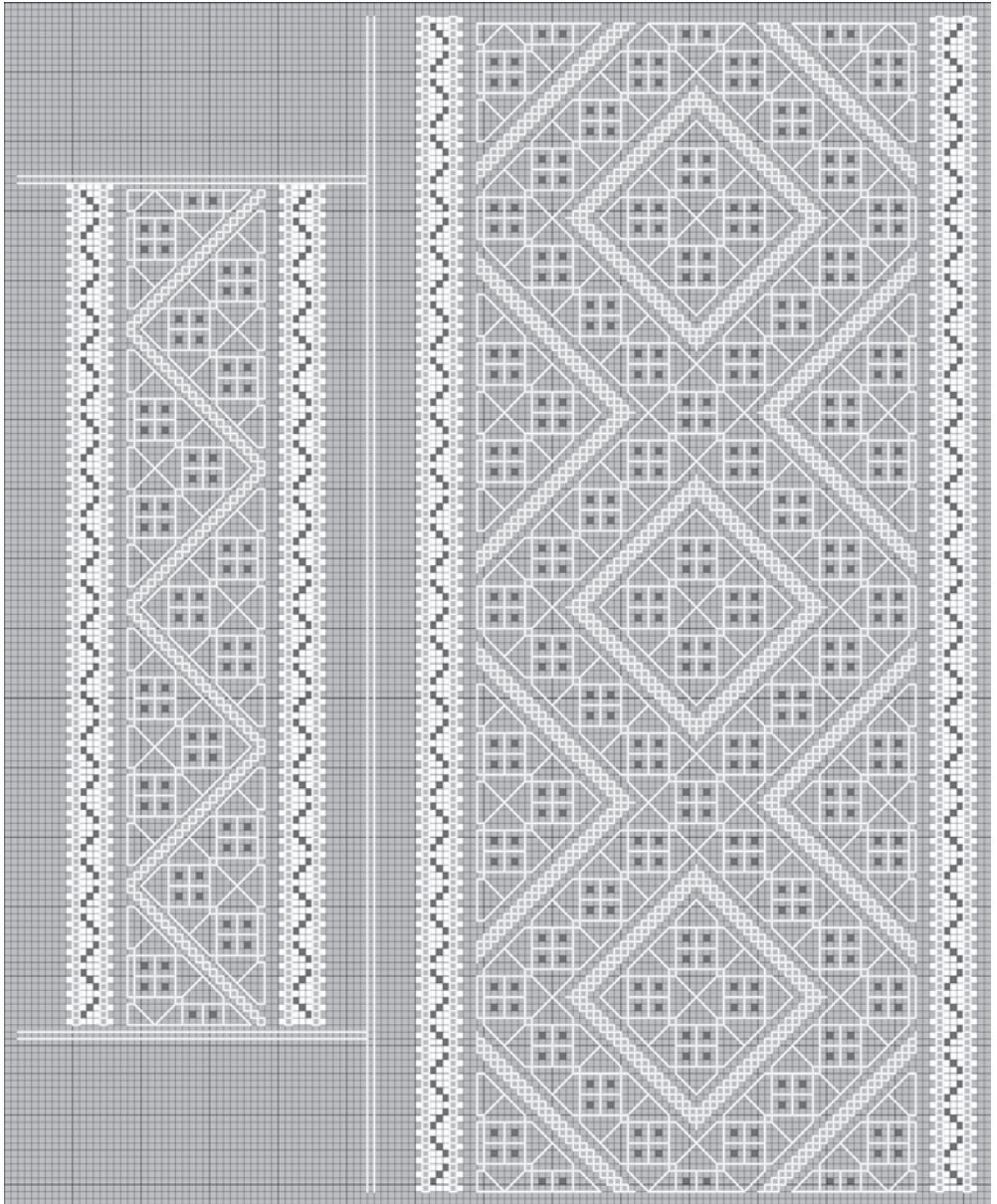

Рис. 4

штапиковими орнаментами-покрайками. Діагональні проходи шиті зерновим виводом з подвійним обвиванням чисниць і прутиків. Друга, із жіночої сорочки з порубіжжя Чернігівщини і Полтавщини (частина композиції, праворуч), з доволі рідкісною вертикальною підплечевою композицією. Стрічкові орнаменти сформовані складним мотивом з чотирьох базових, окресленим одногодворядними діагональними проходами зернового виводу з подвійним обвиванням прутиків і чисниць. Орнаменти-покрайки шиті латаною мережкою.

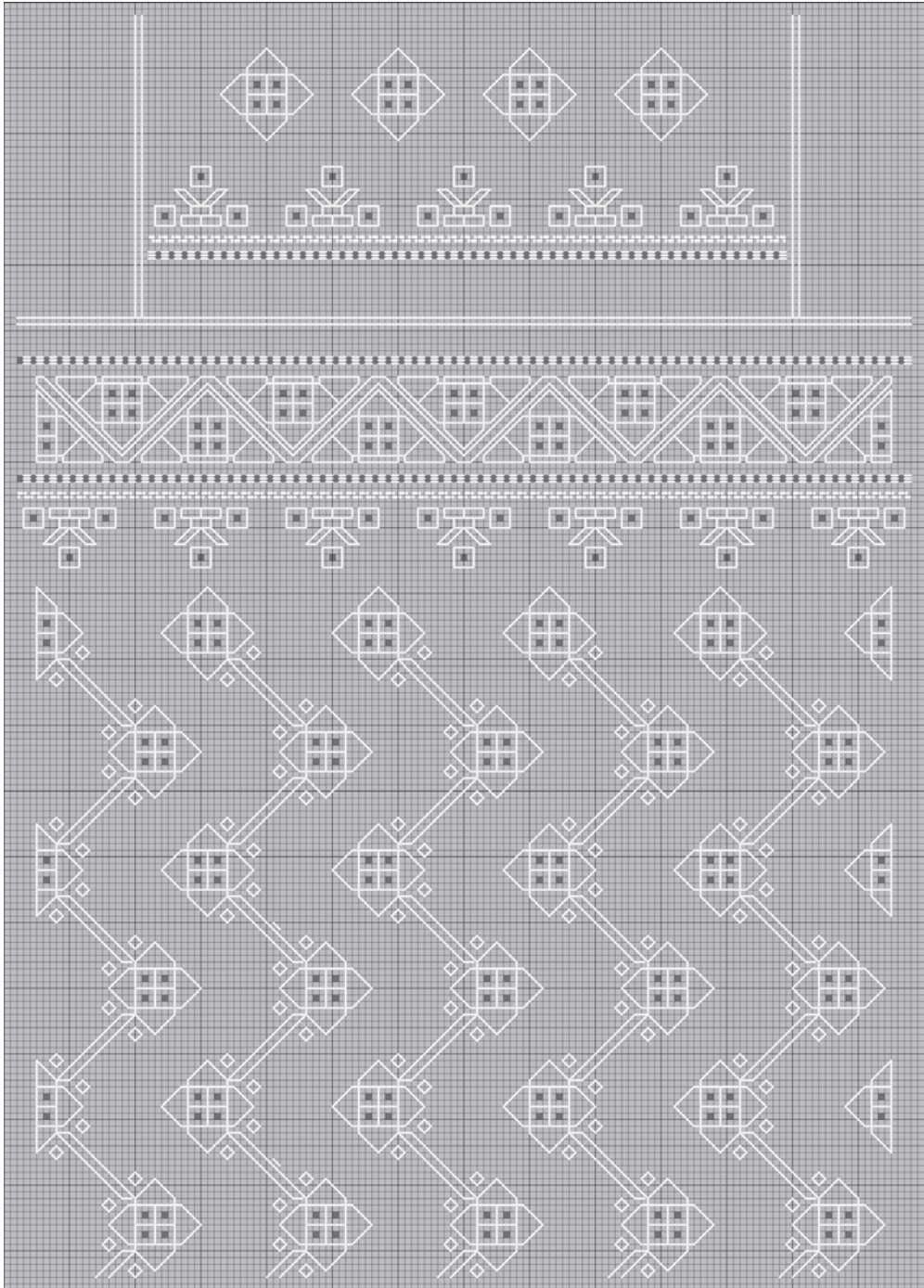

Рис. 5

Рис. 4. Варіант композиції нарукавної вишивки жіночої сорочки з Полтавщини (розміщення на виробі горизонтальне), стрічкові орнаменти якої утворені

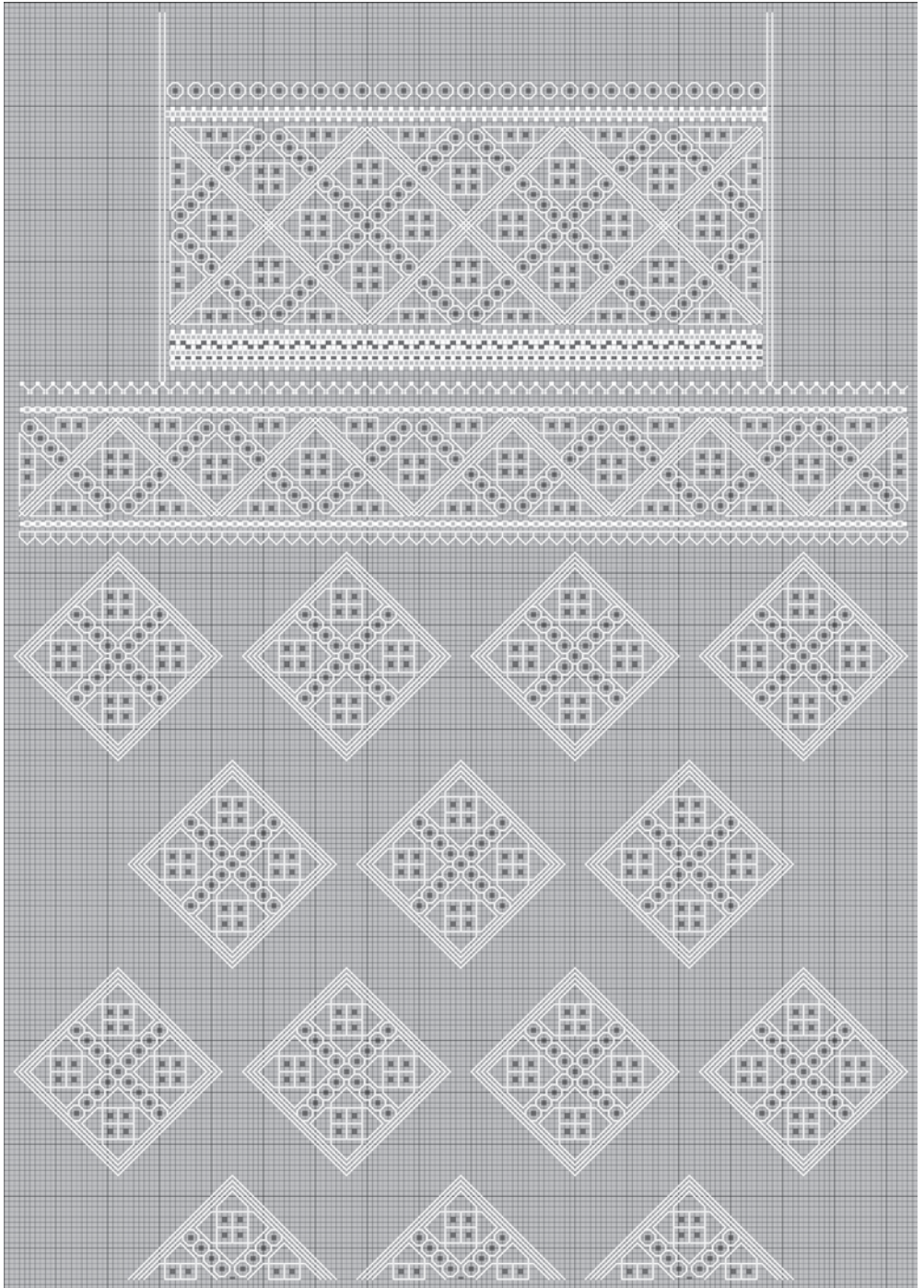

Рис. 6

«пакетними» мотивами з чотирьох базових «Відкрите віконце», окресленими дво- та трирядними діагональними проходами зернового виводу з подвійними обвиваннями прутиків і чисниць. На високому підставковому орнаменті «пакетні» мотиви заповнюють середини квадратної решітки, сформованої діагональними стрічками з дотичних базових мотивів. Орнаменти-покрайки шиті безчисною латаною мережкою.

Рис. 5. Взірець композиції нарукавної вишивки, основним структурним елементом якої є одиничний базовий мотив «Відкрите віконце» (жіноча сорочка з Полтавщини, Слобожанщини, ймовірно найдавніша з-поміж усіх збережених). Підплечова частина композиції — площинний орнамент, утворений сукупністю вертикальних «ламаних гілок». Уставкова композиція та стрічковий підставковий орнаменти оздоблені покрайками, шитими лінійчастим набиванням і мережкою петлевого пруту.

Рис. 6. Взірець композиції нарукавної вишивки жіночої сорочки з Покуття (Івано-Франківська область), утвореної «пакетними» мотивами «Відкрите віконце» другого базового виду. Мотиви всередині пакету розмежовуються діагональними стрічками «мережаного», «пакетні» мотиви ззовні окреслюються діагональними проходами, шитими курячим бродом з перехватами чисниць та прутиків (див. рис. 2). Уставкова композиція вгорі обрамлена дискретним орнаментом з модулів шва виколювання і дворядною мережкою високий прутик, унизу — латаною мережкою та дворядним високим прутиком. Підплечовий орнамент сформований сукупністю «пакетних» мотивів, розміщених у шаховому порядку.

Рис. 7. Композиція нарукавної вишивки жіночої сорочки з Покуття (Івано-Франківська область), орнаменти якої утворені одиничними й «пакетними» мотивами «Відкрите віконце» другого базового виду. Уставковий орнамент сформований «пакетними» мотивами, внутрішнє розмежування всередині яких виконано дворядними стрічками «мережаного», а зовнішнє окреслення — гладьовими стрічками. «Пакетні» мотиви розміщено у ґратках квадратної решітки, шитої однорядними діагональними проходами курячого броду з перехватами чисниць і прутиків. Нижня покрайка: шнурівка, латана мережка, плетінка ялинкою. Підставковий орнамент (збиранка, морщінка) шитий лиштвою-поверхницею. Підплечовий площинний орнамент утворений діагональними стрічками з дотичних базових мотивів, обрамлених проходами зернового виводу з подвійним обвиванням прутиків і чисниць та стрічками з гладьових трикутників.

Рис. 8. Композиція нарукавної вишивки жіночої сорочки з Полтавщини: приклад поєднання орнаментів, утворених базовим мотивом «Відкрите віконце», з абстрактними («геометричними») орнаментами та мотивами, вишитими лиштвою з вирізуванням. Базовим мотивом другого виду сформовані діагональні стрічки, укладені в трикутники та діагонально орієнтовані квадрати, які симетрично окреслюються-розмежовуються стрічками вирізування (вічко 3×3 нитки заплутки «віконцем»). Центри дворядних рамкових трикутників і квадратів заповнені трикутними та квадратними мотивами,

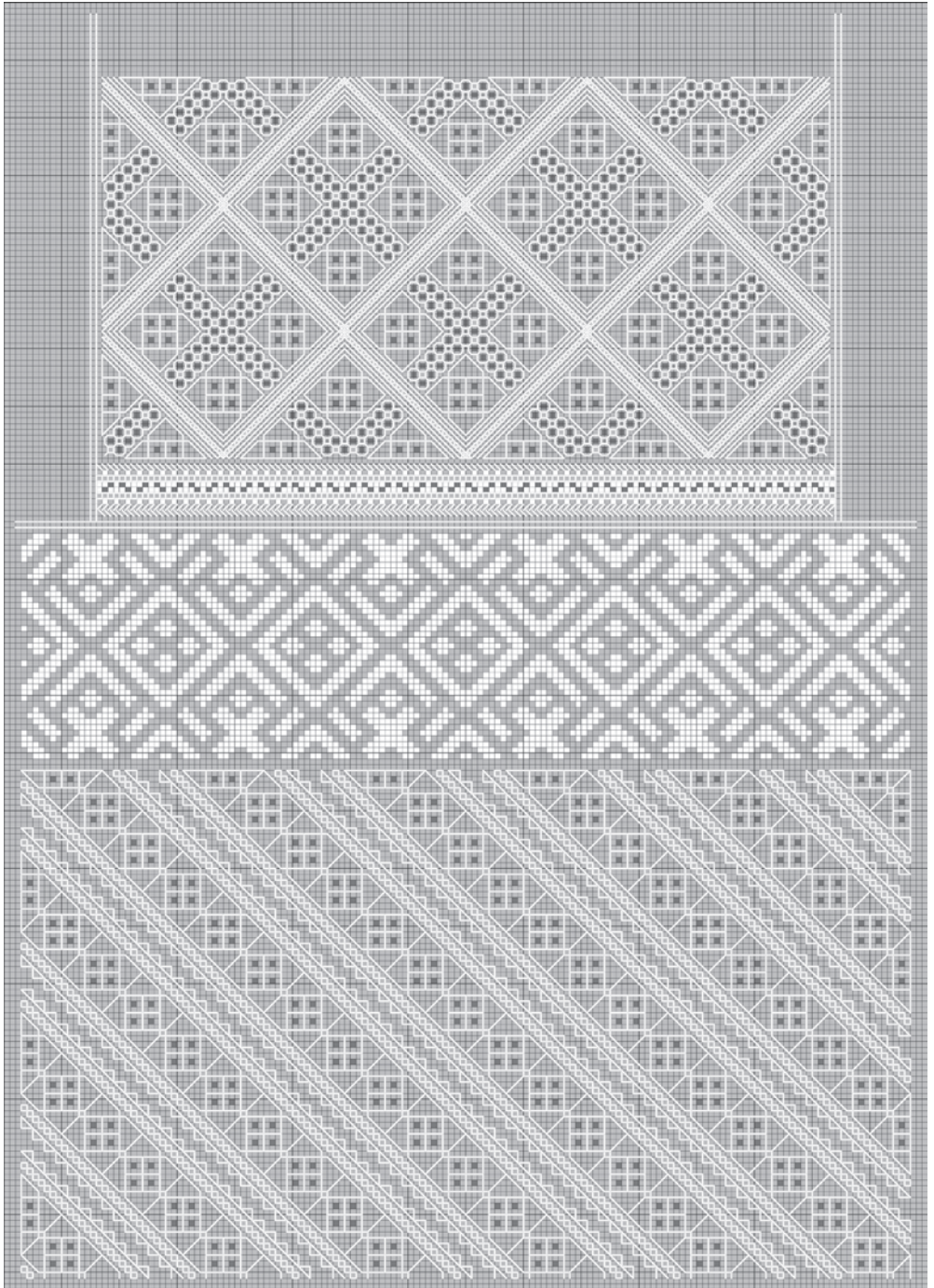

Рис. 7

відповідно шитими вирізуванням і оздобленими набором гладьових «листочків». Орнаменти-покрайки («кривулька», «хвилька») вишиті настилуванням.

Угорі уставкової композиції та внизу підставкової — стрічкові орнаменти з трикутних мотивів, шитих вирізуванням, та гладьових мотивів з «дволисників» («квіток-крину»).

Зазвичай формотворчим елементом мотивів і орнаментів шиття вирізуванням є «пакет» із трьох дотичних модулів із центральним заповненим вічком, за допомогою якого укладаються неперервні стрічки ламаної конфігурації та мотиви абстрактної форми — від трикутників до ламаних хрестів і квітково-зоряних «руж». Такі мотиви й орнаменти активно використовувались

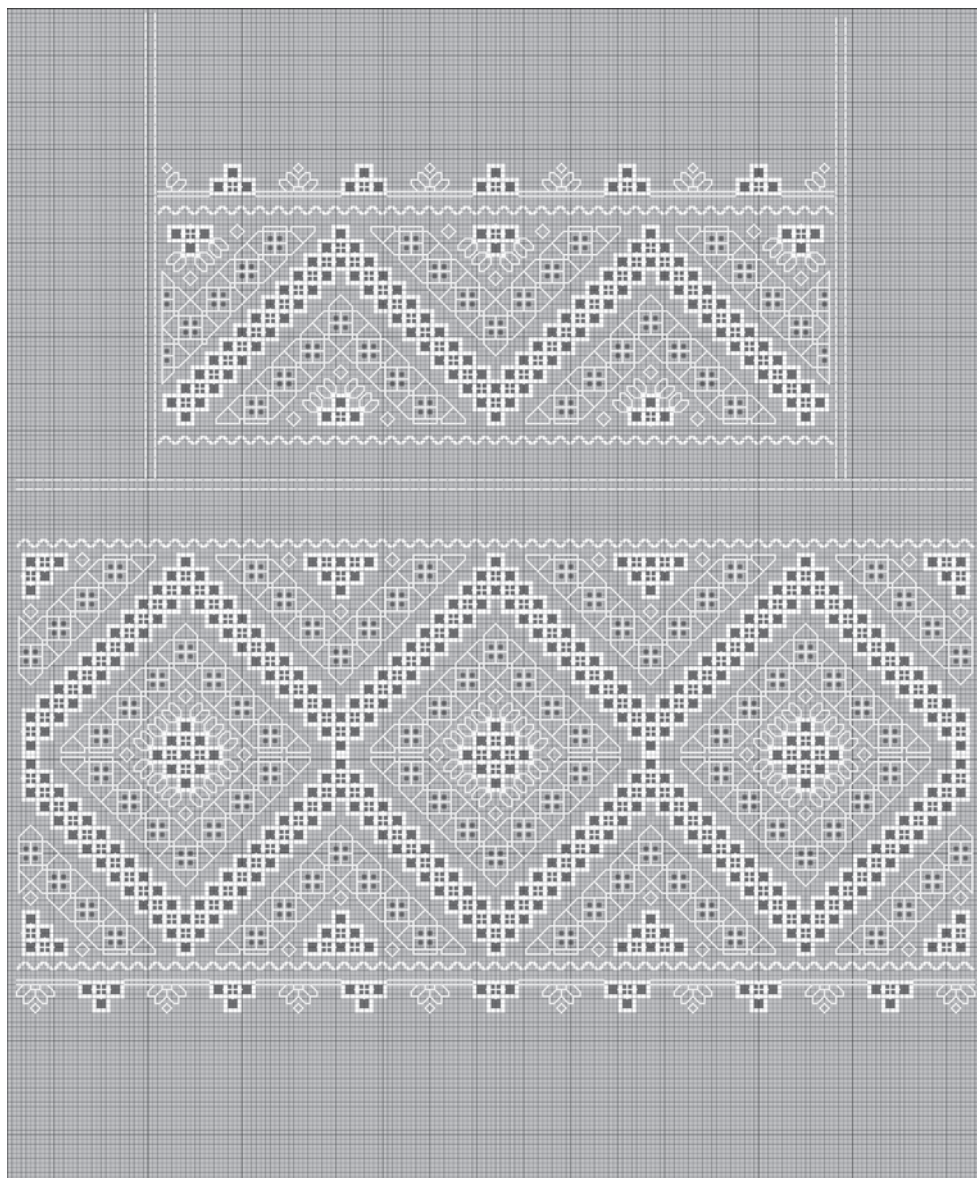

Рис. 8

для оздоблення як жіночих, так і чоловічих сорочок. Вони досить різноманітні за формою й водночас доволі типові. Взірці найпоширеніших наводяться нижче на принципових схемах (рис. 9—11), а їхні регіональні різновиди подаються у розділі детальних пошовних схем.

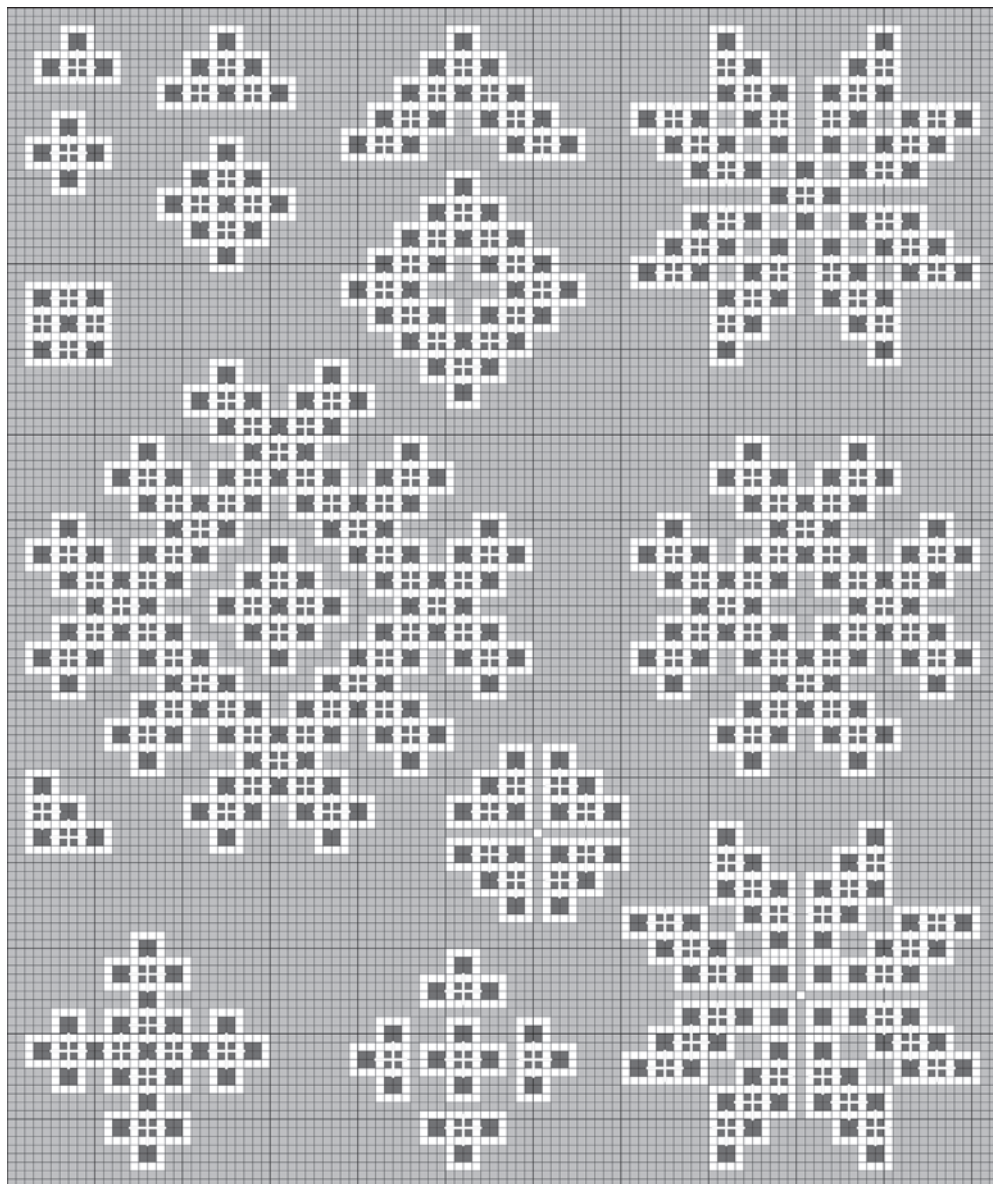

Рис. 9

Рис. 9. Взірці найпоширеніших мотивів білого шиття лиштвою з вирізуванням: трикутники й кутники, статичний та діагональні квадрати (суцільні, рамкові, чисті й «ріжкаті»), прямі хрести, восьмираменні «зірки», «розетка».

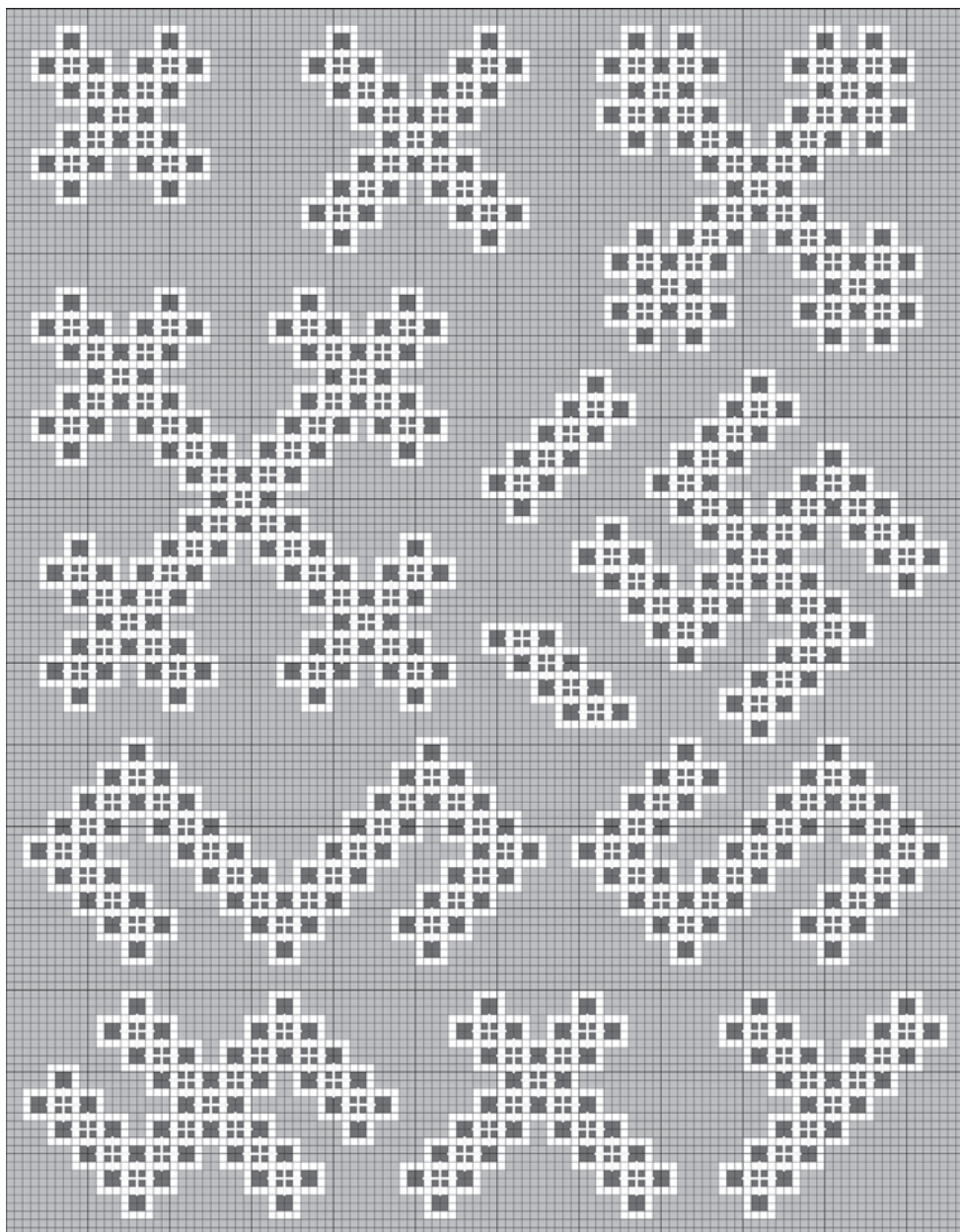

Рис. 10

Рис. 10. Взірці орнаментальних мотивів білої вишивки лиштвою з вирізуванням, поширених у більшості регіонів України: косі хрести (рівнораменні й різнораменні), ламаний хрест («сварга») та його модифікація (внизу ліворуч), водяний ключ («гесик», «вужик»), «колодки», «баранячі роги».

Рис. 11. Взірці неперервних і дискретних (два нижніх) орнаментів білої вишивки лиштвою з вирізуванням, традиційних для кількох етнорегіонів України.

ЗМІСТ

Від авторки.....	4	Чоловічі білі сорочки	98
<i>Частина перша. Білі сорочки України</i>	5	Східне Поділля, Вінницька область	98
Загальні відомості про типи крою білих сорочок	6	Східне Поділля, Вінницька, Одеська області	102
Композиції, орнаменти, мотиви білої вишивки	8	Середнє Подніпров'я, Черкаська, Полтавська області.....	106
Види швів та їхні умовні позначення	23	Середнє Подніпров'я, Черкаська область.....	109
Білі сорочки зі спільною ідеограмою	29	Полісся, Житомирська область	112
Східне Поділля, Вінницька область	29	<i>Частина друга. ПИСАНІ СОРОЧКИ УКРАЇНИ</i>	115
Чернігівщина, Сумщина, Полтавщина, Черкащина, Слобожанщина.....	32	Художньо-технологічні особливості писаних сорочок	115
Полтавщина, Слобожанщина.....	34	Чоловічі писані сорочки	118
Сіверщина, Полтавщина, Слобожанщина	37	Східне Поділля, Вінницька область	118
Чернігівщина, Сумщина, Полтавщина	40	Буковина, Чернівецька область	120
Чернігівщина, Сумщина, Полтавщина	43	Середнє Подніпров'я, Полтавщина, Черкащина	122
Чернігівщина, Сумщина, Полтавщина	48	Східне Поділля, Кропивницька область	125
Покуття, Івано-Франківська область	52	Жіночі писані сорочки	127
Жіночі білі сорочки	55	Сумщина, Чернігівщина, Середнє Подніпров'я	127
Київщина, Черкащина, Сумщина	55	Чернігівщина.....	130
Полтавщина, Слобожанщина.....	59	Чернігівщина.....	133
Слобожанщина, Харківська область	63	Сумщина.....	136
Полтавщина, Чернігівщина	66	Східне Поділля, Вінниччина	139
Чернігівщина.....	70	Східне Поділля: Вінниччина, Одещина	142
Покуття: Івано-Франківська область, Снятинський район	74	Східне Поділля, Одещина	144
Лівобережна Україна: Полтавщина, Слобожанщина.....	76	Східне Поділля: Вінниччина, Одещина.....	147
Лівобережна Україна, Полтавська область.....	79	Буковина, Чернівецька область	150
Сумщина, Чернігівщина, Полтавщина	82	Слобожанщина: Сумська, Полтавська, Харківська області.....	154
Полісся, Рівненська область	85	Київщина, Сумщина, Чернігівщина, Полтавщина	155
Полісся, Житомирська область	89	Полтавщина	157
Східне Поділля, Вінницька область	94		

Видання містить схеми моделей жіночих і чоловічих вишиванок. Композиції створені на основі старовинних взірців з музейних і приватних колекцій, але з урахуванням сучасних тенденцій вишивання. Поліські, бойківські, галицькі, буковинські, закарпатські, слобожанські, полтавські, подільські орнаменти. У книжці є все, що необхідно для того, аби створити та власними руками вишити красиву українську одягу для дорослих і підлітків: схеми узорів для різних деталей сорочок, вказівки щодо вживання різноманітних поверхневих швів, схеми крою тощо.